

Újabb adatok – a két K betű használatához

A rovásírás nyitott kérdései közül az oktató leggyakrabban $\diamond$ a és $\downarrow$ alkalmazására vonatkozókkal szembesül. Az e tárgyról szóló 1999-ben fénymásolatban terjesztett tanulmányom újabb kiegészítésekkel megjelent a Turánban (2001 ápr/máj) a *Kárpát-medencei birtoklevelünkben* (2003), a *Kőbe vésték-ben* (2005) és számos előadáson is hallhatták az érdeklődők. A régi rovók írásemlékeinek segítségével igyekszem választ találni e betűk alkalmazásának módjára. A jelenleg elterjedt XX. századi szabályokat rovásemlékeink cáfolják. Az egyik fő szabály szerint a $\downarrow$ jelet a szavak végén, a $\diamond$ -t pedig a szavak belsejében használjuk. A másik fő szabály szerint a mély hangrendű magánhangzók mellett (Á, A, O, U) a $\downarrow$ -t, a magas hangrendű magánhangzók mellett (E, É, I, Ö, Ü) a $\diamond$ -t kell írni. A második szabálynak csaknem annyi alszabálya van, amennyi változatban a magánhangzók és mássalhangzók írásban megjelennek a K betű körül. E szabályok kitűnően alkalmasak kezdő rovásírók elriasztására, és a „szakértők” egymás közötti végtelen eszmecseréjére.

2005-ben a *Kőbe vésték, fába rótták...* című könyvünkben a 130-134. oldalig összegeztem 32 hiteles rovásszöveg áttekintését. Igyekeztem összegyűjteni minden K-t tartalmazó, többnyire XVIII. század előtti rovásemléket, amely a szakirodalomban és közleményekben szerepel.

E szerint a hangrendi szabálynak megfelel 1 rovásemlék.

Mély magánhangzók mellett is használ $\diamond$ betűt: 21 rovásemlék.

Szó végén előfordul a $\downarrow$ jel: 16 rovásemlék.

Nem használ $\downarrow$ jelet 3 rovásemlék.

Mielőtt újabb adatokkal egészíteném ki a fentieket, két dologra szeretnék kitérni. Az egyik, hogy helyesbítem a *Kőbe vésték, fába rótták...* (2005-ös kiadás) 131. és 133. oldalán lévő hibákat.

A 131. oldalon a Kassai szó helyesen vegyes és nem mély hangrendű. Mivel azonban a kezdő K mellett álló „A” magánhangzó mély hangrendű, a bizonyításnak megfelel.

A 133. oldalon alulról a második bekezdésben túltengenek az Istvánok. Telegdi keresztnéve János. Felhívták figyelmemet, hogy ugyanezen bekezdésben 28 rovásemlék meg 6 rovásemlék az 34 rovásemlék, és nem 32. Ennek a magyarázata, hogy vitatársaim iránti kíméletből nem soroltam a bizonyítékaim közé az alsószentmihályi emléket és Kassai István nevét, mert csak egy szóban tartalmaznak K betűt. Mivel valóban félreérthető, az e fejezetben lévő összegzésnél mellőzöm a lovagiasságot.

A másik közbevetésem, hogy a Ǿ és ǎ hangrend szerinti alkalmazását tanította Forrai Sándor is, akit iránta érzett elismerésem és tisztelem jeléül magam javasoltam rovásíró körünk névadójának. E területen azonban – a rovás emlékek alapján – kénytelen vagyok vele vitatkozni. Ez az ő érdemeit semmiképpen nem csökkenti, hiszen hatalmas feladatot végzett az 1970-es évekig összegyűlt rovásírási anyag rendszerezésével, kutatásával, az oktatás és terjesztés újraindításával, valamint a 120 képből és ábrából álló vándorkiállítás elkészítésével.

Nézzük az újabb rovás emlékek mire tanítanak a Ǿ és ǎ használatával kapcsolatban:

Varga Géza a Turán 2005. január-februári számában „Rovásírási bejegyzések Szent Ireneusz 1560-ban kiadott könyvében” címmel ismerteti Fáy Zoltán könyvtáros felfedezését, egyúttal a 3 bejegyzés olvasatát is adja, amelyeket közel négyszáz évesnek határoz meg.

Az első bejegyzés felett rovásírási ábécé található, amelyben a ǎ nem szerepel. Hiányzik még a CS, G, LY, NY, Ö, SZ, TY, Ü, ZS, amely betűk a G kivételével a latin ábécében sincsenek. A bejegyzésben a „KRISTUSNAK” és az „ANNJÁNAK” (anyjának) szóban van K, a mély hangrendű végződésben a Ǿ jelenik meg.

A második bejegyzésben a KARACION (karácsony), a LAKTÁBAN és a NIKO (Nyikó nevű helység) szavakban ismét a négyszög alakú K használatát látjuk.

A harmadik bejegyzésben a MIKAEL vegyes hangrendű szóban is a Ǿ jelenik meg. Így négyre szaporodott azon hiteles emlékeink száma, amelyben a rovásíró egyáltalán nem használta a ǎ jelet.

Az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben (1043 Bp. Berda József u. 48.) lévő két rovásírási, égetett agyagedény töredékről a szakirodalomban még nem történt említés, így elsőnek írhattam le őket és a keresztanyjuk is lehettem. (Magyar Demokrata, 2005/48. és Újpesti Helytörténeti Értesítő, 2006 június, Lásd 78. old.)

A nagyobbik cserépre az UKROGYÁM mély hangrendű szótöredékben, ismét ellentmondva a XX. századi szabályoknak a Ǿ-t karcolták honfoglaló elődeink.

Újpestet egyébként egészen 1839-ig Kismegyernek nevezték, hivatalosan 1844-től szerepel Újpest néven. A régi elnevezést a helység zsidó betelepülői változtatták meg (Forrás: *Tanulmányok Budapest múltjából*, Akadémiai Kiadó 11. kötet, 299. old)

A kiskunhalasi 16 pálcára (lásd 84. old.) 160 szót róttak a juhászok. Ebből csak egy szóban van ǎ jel, az is a magas hangrendű „Kezted”-ben. 37 Ǿ betű van a pálcákon szó elején, végén, szóban, magas és mély hangrend mellett is.

Gyergyószentmiklóson a város főterén lévő református templom mellett áll Oláh Szilveszter alkotása, Bethlen Gábor mellszobra. Ruháját rovásfelirat díszíti, ennél szebb dísz nem is lehet kitalálni. Az „Erdély fejedelme én vagyok...” kezdetű szövegben a $\diamond$ betűt vészte a művész a mély hangrendű VAGYOK szó végére.

Tehát 2006-ban még négy szöveget vettem fel az előző 34-hez, Szent Ireneusz könyvének bejegyzéseit, az Újpesti rovás emlékeket, a kiskunhalasi pálcákat és a Bethlen szobrot. Az eredmény 38 szöveg vizsgálata alapján:

A hangrendi szabálynak megfelel: 1 rovás emléké

Mély magánhangzók mellett is használ $\diamond$ betűt: 25 rovás emléké

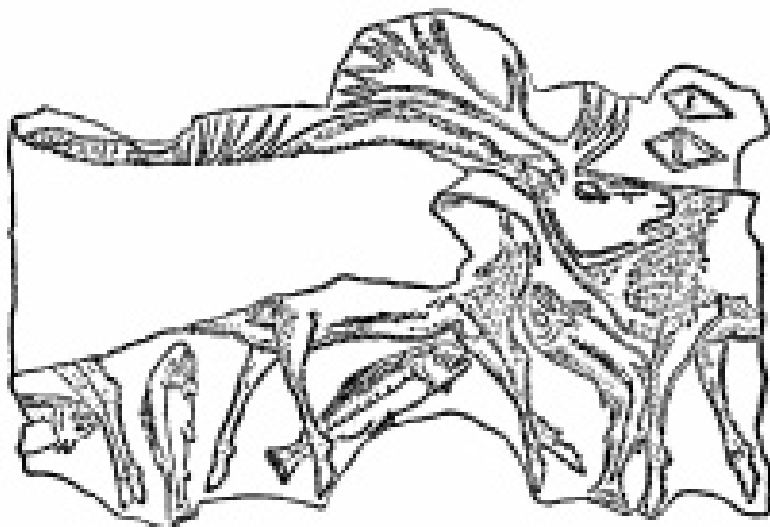
Magas magánhangzók mellett is használ $\downarrow$ jelet: 6 rovás emléké

A szó végén használja a $\downarrow$ jelet: 16 rovás emléké

Nem használ $\downarrow$ jelet: 4 rovás emléké

Az emlékekben a $\downarrow$ jelek száma 80, a $\diamond$ betűké 230 körüli.

Már 1999-ben rámutattam a sumér KI-KE szótagjel és a magyar $\diamond$ betű közötti formai és hangérték hasonlóságra. De a sumér párhuzamnál régebbit is találunk Graham Clarke *A vadembertől a civilizációig* című könyvében (Budapest, 1948)

Az agancsra karcolt művészi ábrázolás az őskor felső szakából származik (Kr. előtt 50 000 és 8 000 között.) Lelőhelye: Lorthet, Franciaország) Ábrákon kiterítve látható.

Bizony, a legtöbb 1945 után kiténtetett nagy művész nem lenne képes ilyent alkotni! Meggyőződésem, hogy elődünk, a minden nép emlékezetében fennmaradt özönvizet ábrázolta, a szarvasok úsznak, lábuk között halak láthatók. A jobb felső sarokban pedig kétszer karcolta

a négyszög alakú K-t és benne az SZ betűt. Azért merem ezt feltételezni, mert hazánkban legalább két párhuzama található, az egyik a Nagyszentmiklósi Kincs 2. számú korszójának karcolatai között, a másik az Ezüst-hegy (Ezüst-Kevély) már említett RA összerovásától néhány lépésnyire. (Lásd Sz. G., írása 229. old). Tomory Zsuzsa *Kezdetek* című nagyszerű könyvében (Miskolci Bölcsész Egyesület, 1995) magyar írásbeliségünk egyik korai példájának nevezi a szarvasok feletti kettős KSZ összerovást, ÁKOSZ olvasattal, mint jász őstörzsünk nyelvemlékét. Tomory Zsuzsa szerint a kő pattintás hangjából és a kövek formájából alakult ki K hangunk és betűnk. Az úszó szarvasok ábrázolása John Waechter *Az ember őstörténete* című könyvében is megismerhető. (Helikon Kiadó, 1988)

*K és B összerovást
vagy F jeleket
fedezhetünk fel
újkőkori edényeken
Graham Clarke
könyvében*

20 000 éves karcolatok a bajóti Jankovich-barlangból.

Az alsó rajzon jobbról az első jel SK összerovásnak tűnik.

(A kép forrása Lambrecht Kálmán: Az ősember – Dante Kiadó 1926)

Hangtanilag a K mássalhangzó a kemény- és lágyszájpad határán képzett zárhang, azaz médiopalatális explosiva. Zöngétlen hang, zöngés párja a G. Teljesen ésszerűtlen, hogy egy hangnak két lejegyzett formája, képe legyen. Szoktak hivatkozni, hogy a ʃ-t a türkből vettük át. Ismételten felhívnom a figyelmet, hogy a türk ábécében a ʃ jel hangértéke nem a „K” mássalhangzó, hanem az „A” magánhangzó, valamint a türk rovásírás legalább 6000 évvel későbbi a mi rovásírásunknál.